

**ỦY BAN NHÂN DÂN TỈNH LÀO CAI  
TRƯỜNG CAO ĐẲNG CỘNG ĐỒNG**

**GIÁO TRÌNH  
LÝ LUẬN VÀ LỊCH SỬ MÚA  
NGÀNH: NGHỆ THUẬT MÚA DÂN GIAN DÂN TỘC  
TRÌNH ĐỘ: TRUNG CẤP**

**Lào Cai, năm 2019**

## **TUYÊN BỐ BẢN QUYỀN**

Tài liệu này thuộc sách giáo trình nên các nguồn thông tin có thể được phép dùng nguyên bản hoặc trích dùng cho các đào tạo và tham khảo.

Mọi mục đích khác mang tính lệch lạc hoặc sử dụng với mục đích kinh doanh thiếu lành mạnh sẽ bị nghiêm cấm.

TaiLieu.vn

## LỜI GIỚI THIỆU

Nhảy múa (bao gồm các hoạt động nhảy và múa) hay còn gọi là khiêu vũ khi nhảy đôi (Hán Việt: vũ đạo, tùy từng trường hợp còn gọi là nhảy đầm hay nhảy đầm, là một bộ môn nghệ thuật biểu diễn sử dụng ngôn ngữ hình thể để phản ánh tình cảm, hiện tượng của cuộc sống. Nguồn gốc của nghệ thuật vũ đạo chính là những hành động của con người trong đời sống, trong quá trình lao động cộng với sự quan sát thiên nhiên. Từ đó, các động tác nhảy múa có những thay đổi, cải tiến, đi đến khái quát nghệ thuật. Trong tiếng Việt, tùy tính chất mà một loại hình vũ đạo được gọi bằng các tên khác nhau như: nhảy, múa, khiêu vũ..., trong đó khiêu vũ thường hướng đến dùng hoạt động cơ thể để diễn đạt theo âm nhạc nhằm chuyển tải những nội dung, tình cảm, suy nghĩ và ý tưởng.

Đặc trưng của nhảy múa là động tác, đội hình đều cách điệu. Nhảy múa cũng thường đi đôi với âm nhạc.

Nghệ thuật múa là một trong những loại hình nghệ thuật sớm nhất của loài người, gắn bó với con người từ thời nguyên thủy. Trải qua tiến trình hình thành, phát triển văn hóa nghệ thuật của con người, múa hiện diện là một thành tố văn hóa qua mọi thời kỳ. Trong tiến trình lịch sử ấy, nghệ thuật múa luôn phát triển, ngày một hoàn thiện những chức năng, đặc trưng nghệ thuật, hàm chứa bản sắc văn hóa dân tộc.

Đối với học sinh ngành Nghệ thuật biểu diễn múa dân gian dân tộc thì việc tìm hiểu lịch sử ngành cũng như tìm hiểu các tác phẩm múa kinh điển là công việc hết sức quan trọng. Khi học sinh tìm hiểu sẽ hiểu sâu hơn giá trị ngành, nghề lựa chọn cũng như có cái nhìn chi tiết hơn giá trị nghệ thuật múa. Trong giáo trình này chúng tôi đã sưu tầm biên soạn các nội dung cơ bản về lịch sử múa, các đặc điểm nghệ thuật múa, đặc biệt học sinh sẽ được tìm hiểu một số tác phẩm kịch múa kinh điển thế giới (các vở Ballet) và các tác phẩm nổi tiếng của các nhà biên đạo Việt Nam.

Với mong muốn giáo trình là tài liệu học tập, giảng dạy thiết thực cho thầy và trò, tôi đã cố gắng chắt lọc các nội dung cốt lõi, thiết thực. Tuy nhiên do tài liệu tham khảo còn thiếu nên giáo trình còn nhiều khiếm khuyết. Trong quá trình sử dụng rất mong các chuyên gia, giảng viên, học sinh có đóng góp ý kiến để giáo trình hoàn thiện hơn.

*Lào Cai, tháng    năm 2019*

**Người biên soạn**

**Hà Văn Trung**

# MỤC LỤC

## Contents

|                                                                                                           |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Chương 1: Thực tiễn lý luận trong nghệ thuật múa và những khái niệm cơ bản về nghệ thuật múa. ....</b> | <b>8</b>  |
| <b>1. Thực tiễn lý luận trong nghệ thuật Múa. ....</b>                                                    | <b>8</b>  |
| <b>2. Những khái niệm cơ bản về nghệ thuật múa. ....</b>                                                  | <b>10</b> |
| 2.1 Múa là gì? ....                                                                                       | 10        |
| 2.2 Quan hệ của múa với âm nhạc.....                                                                      | 10        |
| 2.3 Đặc trưng của nghệ thuật múa.....                                                                     | 10        |
| 2.4 Các kỹ năng múa ....                                                                                  | 10        |
| 2.5 Ballet là gì?.....                                                                                    | 11        |
| <b>Chương 2: Nguồn gốc nghệ thuật múa; Sự hình thành nghệ thuật múa chuyên nghiệp.....</b>                | <b>13</b> |
| <b>1. Nguồn gốc nghệ thuật múa. ....</b>                                                                  | <b>13</b> |
| 1.1. Nguồn gốc nghệ thuật múa Cổ điển Châu Âu.....                                                        | 13        |
| 1.2. Nguồn gốc nghệ thuật múa Việt Nam .....                                                              | 14        |
| <b>2. Sự hình thành nghệ thuật múa chuyên nghiệp.....</b>                                                 | <b>14</b> |
| <b>Chương 3: Đặc điểm nghệ thuật múa dân tộc. ....</b>                                                    | <b>16</b> |
| <b>1. Đặc điểm nghệ thuật múa dân tộc Kinh.....</b>                                                       | <b>16</b> |
| <b>2. Đặc điểm nghệ thuật múa các dân tộc thiểu số.....</b>                                               | <b>16</b> |
| 2.1 Đặc điểm múa Thái: .....                                                                              | 16        |
| 2.2. Đặc điểm múa Tày: .....                                                                              | 17        |
| 2.3 Đặc điểm múa Mông: .....                                                                              | 17        |
| 2.4 Đặc điểm múa Dao: .....                                                                               | 17        |
| 2.5 Đặc điểm múa Khơ Mú: .....                                                                            | 17        |
| 2.6 Đặc điểm múa Lô Lô:.....                                                                              | 18        |
| <b>Chương 4: Quá trình phát triển nghệ thuật múa.....</b>                                                 | <b>19</b> |
| <b>1. Sự phát triển nghệ thuật múa cách mạng Việt Nam.....</b>                                            | <b>19</b> |
| <b>2. Sự phát triển nghệ thuật múa Việt Nam từ sau năm 1975. ....</b>                                     | <b>20</b> |
| <b>Chương 5: Thể loại và hình thức trong nghệ thuật múa. ....</b>                                         | <b>22</b> |
| <b>1. Các thể loại trong nghệ thuật múa.....</b>                                                          | <b>22</b> |
| 1.1 Múa sinh hoạt .....                                                                                   | 22        |

|                                                                                                                         |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 1.2 Múa sân khấu.....                                                                                                   | 22        |
| <b>2. Các hình thức trong nghệ thuật múa.....</b>                                                                       | <b>23</b> |
| 2.1 Hình thức múa Solo.....                                                                                             | 23        |
| 2.2 Hình thức múa Duo .....                                                                                             | 23        |
| 2.3 Hình thức múa Trio .....                                                                                            | 23        |
| 2.4 Hình thức múa tập thể .....                                                                                         | 23        |
| <b>Chương 6: Diễn viên và tác phẩm múa; Nghệ thuật múa với đời sống xã hội. ....</b>                                    | <b>24</b> |
| 1. Diễn viên và tác phẩm múa.....                                                                                       | 24        |
| 2. Nghệ thuật múa với đời sống xã hội. ....                                                                             | 24        |
| <b>Chương 7: Vai trò của huấn luyện múa và biên đạo múa trong sự phát triển của ngành nghệ thuật múa Việt Nam .....</b> | <b>29</b> |
| 1. Vai trò của Huấn luyện múa trong sự phát triển của ngành nghệ thuật múa Việt Nam.....                                | 29        |
| 2. Vai trò của Biên đạo múa trong sự phát triển của ngành nghệ thuật múa Việt Nam.....                                  | 30        |
| 1. Giới thiệu nội dung chính vở Ballet Hồ Thiên Nga.....                                                                | 31        |
| 2. Xem tư liệu băng đĩa hình vở Ballet Hồ thiên Nga.....                                                                | 33        |
| <b>Chương 9: Một số tác phẩm múa tiêu biểu của Việt Nam. ....</b>                                                       | <b>34</b> |
| 1. Giới thiệu tác phẩm múa “Cánh chim và ánh sáng mặt trời” .....                                                       | 34        |
| 2. Giới thiệu tác phẩm múa “Mùa ban nở” .....                                                                           | 34        |
| 3. Giới thiệu tác phẩm múa “Men say Bắc Hà” .....                                                                       | 35        |
| 4. Giới thiệu tác phẩm múa “Chơi trống” .....                                                                           | 35        |
| 5. Giới thiệu tác phẩm múa “Bến Lụy” .....                                                                              | 36        |
| 6. Giới thiệu tác phẩm múa “Thân phận” .....                                                                            | 36        |
| 7. Giới thiệu tác phẩm múa “Khoảnh khắc đêm hè” .....                                                                   | 37        |
| 8. Giới thiệu tác phẩm múa “Nguyệt cô hóa cáo” .....                                                                    | 37        |

## **GIÁO TRÌNH MÔN HỌC**

Tên môn học: Lý Luận và lịch sử múa

Mã môn học: MH07

### **Vị trí, tính chất, ý nghĩa và vai trò của môn học**

- Vị trí: Lý luận và lịch sử múa là môn học bắt buộc và có vị trí đầu tiên trong chương trình dạy nghề trình độ trung cấp múa

- Tính chất: Lý luận và lịch sử múa thuộc khối kiến thức cơ sở ngành, trang bị kiến thức về lý luận và lịch sử múa căn bản.

### **Mục tiêu môn học**

- Về kiến thức:

+ Học sinh trình bày được các khái niệm cơ bản về nghệ thuật múa

+ Học sinh nêu được thực trạng về ngành lý luận phê bình múa Việt Nam hiện nay

+ Học sinh trình bày được các thuật ngữ trong nghệ thuật múa

+ Học sinh trình bày được vai trò của diễn viên, biên đạo, huấn luyện, tác phẩm múa.

- Về kỹ năng:

+ Học sinh phân biệt được thể loại và hình thức múa

+ Học sinh sơ sánh được sự khác nhau của múa dân gian các dân tộc

+ Học sinh phân tích khái quát được 1 số tác phẩm kịch múa và múa Việt Nam

- Năng lực tự chủ và trách nhiệm: Nghiêm túc, chủ động trong học tập, tính ứng dụng sáng tạo vào thực hành nghiệp nghề cao, hiệu quả chất lượng.

### **NỘI DUNG CHI TIẾT CỦA GIÁO TRÌNH**

# **CHƯƠNG I: THỰC TIỄN LÝ LUẬN TRONG NGHỆ THUẬT MÚA VÀ NHỮNG KHÁI NIỆM CƠ BẢN VỀ NGHỆ THUẬT MÚA**

## **MỤC TIÊU**

Kiến thức: Khái quát được kiến thức về thực tiễn lý luận phê bình múa và những khái niệm cơ bản về nghệ thuật múa

Kỹ năng: Vận dụng được những kiến thức về thực tiễn lý luận và khái niệm cơ bản về nghệ thuật múa để áp dụng trong quá trình thực hành học tập và biểu diễn múa

Năng lực tự chủ và trách nhiệm bản thân: tự giác tiếp thu học tập, chú ý lắng nghe ghi chép bài và tích cực suy nghĩ đóng góp ý kiến xây dựng để chủ động nắm bắt bài

## **NỘI DUNG CHI TIẾT**

### **1. Thực tiễn lý luận trong nghệ thuật Múa.**

Mặc dù nghệ thuật múa ngày càng phát triển và khẳng định chỗ đứng trong nền văn hóa nghệ thuật nước nhà, nhưng công tác lý luận phê bình lại chưa theo kịp. Trăn trở này được những người làm công tác lý luận phê bình múa đề cập trong hội thảo Công tác lý luận phê bình múa do Hội Nghệ sỹ Múa Việt Nam.

Cùng với sự phát triển của ngành múa, công tác lý luận cũng đã có những bước tiến mới đáng khích lệ. Tuy nhiên, xét một cách tổng quát thì hệ thống lý luận múa của Việt Nam vẫn còn quá mỏng và đang tồn tại nhiều điều đáng suy ngẫm. Chưa có một con số thống kê chính xác về số lượng các công trình lý luận múa ở Việt Nam nhưng chắc chắn đó sẽ là một con số rất khiêm tốn. Nhà phê bình lý luận Mạnh Tường cho biết: “Vài năm trở lại đây khó có thể tìm thấy một cuốn sách viết về nghệ thuật múa mới xuất bản. Lên thư viện, ra hiệu sách tìm mỗi mắt cũng chưa chắc đã kiếm được cuốn sách nào viết về môn nghệ thuật giàu tính sáng tạo này. Chất lượng các công trình lý luận cơ bản là tốt nhưng đề tài chưa phong phú, đa dạng, thậm chí người đọc còn bắt gặp “những anh bạn mới đã quen biết” trong cuốn sách đâu đó. Nhiều mảng đề tài chưa được nghiên cứu, tổng kết rút kinh nghiệm như phong cách trong sáng tác múa, công tác đào tạo huấn luyện, biên đạo, diễn viên múa trong những năm gần đây... Đặc biệt là

thiếu những công trình nghiên cứu mang tầm cỡ và quy mô lớn”. Không những thế, đội ngũ làm công tác phê bình lý luận múa lại đang “già hóa”. Tre đã già mà măng chưa mọc, nhìn đi nhìn lại vẫn là những cây bút quen thuộc đã có tuổi trong làng múa, thỉnh thoảng xuất hiện một vài bài viết tốt của một cây bút nào đó làm dấy lên sự kỳ vọng vào lớp trẻ nhưng rồi lại là sự chờ đợi và thất vọng. Hầu hết các bài phê bình mới chỉ mang tính tổng hợp hoặc ghép một vài đoạn, một chương trình nghệ thuật múa. Còn quá ít những ý kiến phê bình một tác phẩm hoặc những tác phẩm của một tác giả cụ thể. Theo NSUT Bùi Chí Thanh, chúng ta “thiếu những bài phê bình về sự tìm tòi, khám phá, sáng tạo một phong cách, một trào lưu nghệ thuật múa. Những luận cứ, lập luận đem ra phê bình dường như mới dừng lại ở nội dung, tư tưởng tác phẩm, sự kiện, quan điểm”.

Hiện nay, môn lý luận múa mới chỉ được giảng dạy ở các trường Đại học, Cao đẳng còn ở bậc trung cấp và đào tạo diễn viên, học sinh không được học môn học này. Chính vì lẽ đó, rất nhiều học sinh múa không có kiến thức cơ bản về loại hình nghệ thuật mà mình theo đuổi. Khi thực tiễn không gắn với lý luận thì tình trạng học sinh “học trước quên sau”, nhầm lẫn tính chất múa của các dân tộc tất yếu sẽ xảy ra. Bên cạnh đó, việc học môn học lý luận múa trong các trường Cao đẳng, Đại học biên đạo hay huấn luyện cũng mang tính chất chiếu lệ. Rất nhiều học sinh cho rằng, học múa chỉ cần học chất liệu, ngôn ngữ múa là đủ còn lý thuyết thì dành cho các nhà lý luận. Chính vì vậy, dẫn đến tư tưởng học chống đối, học cho qua sau đó “chữ thầy, trả thầy”. Chính vì những điều này dẫn đến một thực tế tồn tại lâu nay trong ngành múa, đó là không ít tác giả biên đạo kiêm luôn cả công việc lý luận, phê bình. Đặc điểm của những người kiêm nhiệm chủ yếu phê bình nghiêng về khiêu cảm thụ cá nhân. Theo NSND ứng Duy Thịnh, “Mặc dù những tác giả kiêm nhiệm này có “tấm lòng” khi xem xét, đánh giá nhưng ít dựa vào các tiêu chí nghệ thuật và tiêu chí khoa học của phê bình để phân tích. Trong khi đó, công tác phê bình cần phải hội tụ cả yếu tố chủ quan và khách quan. Phê bình, đặc biệt khi đứng trước tác phẩm, không chỉ cần có sự cảm thụ say mê, “tình yêu bao la” đối với đối tượng, tác giả, mà còn cần đến lý trí xét đoán, những bình giải tinh táo”. Đây là một vấn đề rất lớn đặt ra

cho những người có trách nhiệm, tránh tình trạng nghệ thuật múa ngày càng phát triển, trong khi lĩnh vực lý luận phê bình ngày càng kém đi.

Hiện nay, tạp chí “Nhịp điệu” do Hội nghệ sỹ Múa Việt Nam chịu trách nhiệm xuất bản là cơ quan ngôn luận chính thống về lý luận và phê bình của ngành múa Việt Nam.

## **2. Những khái niệm cơ bản về nghệ thuật múa.**

### **2.1 Múa là gì?**

- Múa là một bộ phận nghệ thuật độc lập dùng động tác, tư thế của bản thân thể con người, có tiết tấu, tạo hình để biểu hiện tư tưởng và tình cảm
- Múa phản ánh các hiện tượng của cuộc sống con người (VH, XH..)
- Ngôn ngữ của múa là động tác điệu bộ, hình dáng chuyển động trên các đội hình, được hòa quyện trong tiết tấu, giai điệu âm nhạc
- Nghệ thuật múa luôn phải kết hợp chặt chẽ với âm nhạc, tạo hình

### **2.2 Quan hệ của múa với âm nhạc**

- Âm nhạc là một bộ phận cấu thành của nghệ thuật múa
- Các động tác, tư thế múa phải tuân theo các quy luật của âm nhạc
- Tính chất đường nét , giai điệu âm nhạc như thế nào thì tính chất , đường nét của múa cũng phải như vậy
- Múa là sự cụ thể hòa hình ảnh, hòa hình tượng âm nhạc không bao giờ tách khỏi âm nhạc vì âm nhạc là linh hồn của múa

### **2.3 Đặc trưng của nghệ thuật múa**

- Múa là 1 môn nghệ thuật động
- Múa là nghệ thuật không gian và thời gian
- Chất liệu của múa là bản thân người nghệ sỹ
- Quá trình thưởng thức đồng thời là quá trình hoàn thành tác phẩm
- Tính khái quát và trừu tượng

### **2.4 Các kỹ năng múa**

- Kỹ năng mô phỏng
- + Kỹ năng mô phỏng còn gọi là kỹ năng bắt chước, tiếp thu múa chủ yếu bằng cách bắt chước, nghĩa là nhìn người khác múa rồi làm theo